

A Szerzői Jogi Szakértő Testület szakvéleményei

A remix zenei fogalma és szerzői jogi értelmezése

Ügyszám: SZJSZT 20/2001/1-2

A bíróság által feltett kérdések:

1. Mit tekint a gyakorlat egy dal esetében remixnek, és mit jelent az ún. remix album?
2. A remix dal készítésénél milyen mértékű az eredeti dal, dalok megváltoztatása, az a mű lényegét érinti-e adott esetben, vagy sem?
3. A perbeli remix dalok esetében (tehát a remix albumon megjelentetett eredeti, de remixelt daloknál), rövidültek-e a remix dalok az eredetihez képest, vagy sem?
4. A perbeli remixelt dalok esetében torzult-e az eredeti felvételekhez képest az előadók hanganyaga, vagy egyéb módon történt változtatás eredményezheti-e azt, hogy az együttes a hallgatók körében hátrányos megítélésben, vagy véleménynyilvánításban részesülhet?

Az eljáró tanács válasza:

Ad 1. és 2. (összevontan)

A remix fogalma

A „remix” angol eredetű kifejezés, szó szerinti fordításban „újrakeverés”-t jelent. A remix kifejezést a legszélesebb értelemben ezzel a jelentéssel használják: remixnek neveznek általánosan minden olyan zenetechnológiai eljárást, amelynek során

- a) egy zeneszám (dal) hangfelvételét vagy annak valamely részletét zenei elemekre bontják, majd
- b) az egyes zenei elemeken elvégzett szerkesztést (azaz egyes zenei elemek hozzáadását, elvételét, módosítását vagy más megváltoztatását) követően,
- c) a megszerkesztett elemeket újra összerakják („újrakeverik”), annak érdekében, hogy
- d) a szerkesztés céljától, jellegétől, módjától és mértékétől függően az eredeti zeneszámnak (dalnak) új ritmust, stílust, hangzást, stb. teremtsenek, vagy abból más, zenei eszközökkel kifejezhető új minőséget hozzanak létre.

A remix a fenti definícióból következően tehát mindenképpen az eredeti zenei alkotóelemek újraserkesztésének céljával elvégzett, szándékolt beavatkozást jelent az eredeti zeneszám (dal) integritásába. A beavatkozás jellege, mértéke és eredménye azonban kizárólag a remixet készítő személy céljaitól, illetve a cél megvalósításához használt technikai eszközöktől függ. Szükséges tehát, hogy az eljáró tanács előljáróban röviden kifejtse remix fenti a)-d) pontokban említett fogalmi elemeinek fontosabb jellemzőit.

A modern stúdiótechnika már évek óta lehetővé teszi, hogy a hangfelvételek elkészítése során a zenét megszólaltató minden egyes hangszeres és vokális előadóművészi teljesítményt külön-külön, önálló felvételi sávokon rögzítsenek. A stúdiótechnika segítségével azután ezeket az önállóan rögzített sávokat, illetve azon belül is a legjobban sikerült felvételrészeket, mindenfajta minőségromlás nélkül, mérnöki pontossággal össze lehet illeszteni („mixelni”), így állítva elő a dal hangfelvételen megjelenő végleges változatát. Ez az eljárás számos nyilvánvaló technikai előnyt jelent a hangfelvételek készítésében. Az egyes zenei sávok önálló kezelése folytán az előadóművészeknek nem kell egy helyen és egy időben jelen lenniük a hangfelvétel elkészítéséhez, hiszen az egyes hangszeres és vokális előadóművészi teljesítményeket akár egymástól eltérő időpontokban, egymástól függetlenül is rögzíteni lehet. Ugyanebből az eljárásból fakadó további előny, hogy az egyes önálló előadóművészi teljesítményeket egymás után többször is rögzíteni lehet, és elég utólag, a végső szerkesztés („mixelés”) során kiválogatni a legjobban sikerült felvételrészeket, összeillesztve azokat más, ugyancsak önállóan rögzített előadóművészi teljesítmények legjobban sikerült részeivel. Egy egyszerű példát említve: ezzel az eljárással minden további nélkül megoldható, hogy egy énekes 16 soros énekéből kiemeljék az első próba során felvett 4 sort, és azt összeillesztik a harmadik próba során felvett további 8 sorral. Az eljárás természetesen tovább is folytatható: az éneket kísérő, önálló sávokon rögzített ritmushangszerek vagy gitárkíséreték legjobban sikerült részeit ezen a módon utólag lehet „hozzákeverni” a már megszerkesztett énekhez, így állítva elő a dal hangfelvételen megjelenő végleges változatát.

A digitális technológiának a zenében való megjelenésével az előzőekben említett lehetőségek még inkább kibővültek. A digitális technológia segítségével ugyanis a zene és annak minden egyes alkotóeleme ugyanúgy két értéket („0” és „1”) felvevő számsorokban vált kifejezhetővé, mint a számítógép által értelmezhető (azaz olvasható, szerkeszthető stb.) bármely más művelet. Ezen az úton a zene – hasonlóan például az egyszerű szövegszerkesztéshez – a legkisebb alkotóeleméig, az egyedi hangig felbonthatóvá, elemekre szedhetővé és újraépíthetővé vált.

A modern stúdiótechnika és a digitális technológia összekapcsolása a zenét és annak alkotóelemeit gyakorlatilag korlátlan mértékben manipulálhatóvá teszi. A remix készítésénél éppen az így kínálkozó technikai eszközöket alkalmazzák, egyfajta zenei „építőkockaként” hasznosítva a zeneszám (dal) hangfelvételének eredeti elemeit (például az egy-egy hangszeres vagy vokális előadóművészi teljesítményt megszólaltató, rögzített felvételi sávok egészét, annak egyes részleteit vagy akár az egyedi hangokat). Ezen eszközök segítségével a remix felvétel készítője gyakorlatilag technikai korlátozás nélkül módosíthatja az eredeti hangfelvételt: például számítógéppel előállított új ritmuselemeket illeszthet be, visszaépíthet olyan korábban rögzített és eltárolt felvételrészeket, amelyeket az eredeti dal hangfelvételre kerülő végső változatában nem alkalmaztak, különleges hanghatások elérése érdekében digitális hangmintákat illeszthet be az eredeti felvételbe, stb. A módosítás eredménye mindig az, hogy az eredeti zeneszám (dal) egy vagy több zenei alapeleme (tehát a dallam, a ritmus, a harmónia, *valamint a hangszín-kombinációk*, illetve a mindezek együttes hatásából kialakuló hangzás) kisebb-nagyobb mértékében megváltozik.

A remixnek több, jól elkülöníthető típusa van, ezek közül az alábbiakban csak néhányat említünk meg. A remix legegyszerűbb verziója az, amikor a dal – az eredeti szerkezet, tempó, illetve zenei jelleg megőrzése mellett – új hangszerelést kap. Vannak olyan típusú remixek, amelyek átalakítják a dal eredeti szerkezetét is, például egyes szerkezeti egységeket („verse”, refrén) felcserélnek. Léteznek olyan remixek, amelyek nem tartalmazzák a teljes eredeti dalt, hanem abból például csak egy négysoros refrént vagy csak egyes hangszeres részeket vesznek át, és a remixben csak ezt használják fel. Készülnek azután olyan remixek is, ahol az eredeti

dalt különleges hanghatásokkal („effekkel”) módosítják, például az énekhangot szaggatottá, recitálhatóvá teszik. Az egyes remix típusok sorát még hosszan lehetne folytatni, hiszen a változtatások jellege, mértéke és eredménye – ahogyan az fentebb már említésre került – kizárólag a remixet készítő személy céljaitól, illetve a cél megvalósításához használt technikai eszközöktől függ.

A fentiekből következően a „remix album” olyan hangfelvételek egy hanghordozón kiadott összességét jelenti, amelyeknek mindegyike remix felvétel. Az egy előadótól megjelenő remix albumok jellemzője, hogy általában csak az adott előadó korábbi felvételeinek remix változatát tartalmazzák, és ebből állítanak össze egy album terjedelmű anyagot.

A remix célja

A remix felvétel készítésének leggyakrabban az a célja, hogy egy korábban hangfelvételen már forgalomba hozott, általában ismertté és népszerűvé vált dal eredeti változatát kisebb-nagyobb mértékű változtatásokkal megújítsa, és az eredeti dal sikerét is felhasználva, a remix változat meghallgatására ösztönözzön. Ezt a célt két eszköz egyidejű alkalmazásával igyekszik elérni. Egyrészt kifejezetten törekszik arra, hogy a dal eredeti változatának egyes meghatározó jegyei (például a refrén, stb.) mindenképpen felismerhetőek, azonosíthatóak maradjanak, emellett azonban az újszerű hatás elérése érdekében az eredeti dal zenei alapelemeiből (dallam, ritmus, harmónia, *hangszín-kombinációk*, illetve a mindezek együttes hatásából kialakuló hangzás) egyet vagy többet megváltoztat.

A remix felvétel készítése a hangfelvétel előállítás, kiadás és forgalmazás során, ezen belül is döntő mértékben az ún. könnyű műfajban, mára már intézményesült, részben művészi, részben közvetlen üzleti, illetve marketing célokat szolgáló eljárásá is vált. Számos sikeres hangfelvételnek – előre tervezetten – megjelentetik a remix változatát is. A remix változat megjelentetése többirányú művészi, illetve üzleti célt is szolgálhat. Művészi cél lehet például, hogy a remix változat egy sikeres dalnak olyan új, feszesebb ritmust vagy hangzást adjon, amelynek segítségével a korábban már népszerű vált dallamra felfigyelhetnek a gyorsabb ritmusokat vagy a kifejezetten tánczenét kedvelők is. Ez egyben természetesen üzleti célt is jelent, hiszen a remix változat elkészítése és forgalomba hozatala bővítheti az adott előadót kedvelők, illetve a hangfelvételt megvásárlók körét. A remix változat elkészítéséhez és forgalomba hozatalához gyakran fűződik olyan üzleti elképzelés is, hogy ezen az úton – teljesen új zenei anyag elkészítése nélkül is – fenntartható az adott előadót kedvelő közönség figyelme és vásárlókedve, hiszen a rajongók a már megismert és megszeretett dalokat minden bizonnyal szívesen megvásárolják remix változatban is.

A remix ilyen intézményesült formájának három főbb irányzata létezik:

- a) a friss slágerek „életben tartása”, amikor a cél kifejezetten az, hogy a remix változat elkészítésével és kiadásával meghosszabbítsák a gyorsan változó zenei divatoknak kiszolgáltatott, és emiatt esetleg rövid idő alatt aktualitásukat veszítő dalok sikerét;
- b) a valamikor nagysikerű, de esetleg már feledésbe merült slágerek „felélesztése”, amikor a remix változat kifejezetten a korábbi sláger megújítását célozza, kihasználva annak egykori sikerét;
- c) a kifejezetten „feldolgozás” jellegű remixek, amelyek az előző két kategória bármelyikébe tartozhatnak, és azoktól elsősorban abban különböznek, hogy itt már nem is az eredeti előadók teljesítményét használják fel újra, hanem a remix változat elkészítésére más előadóművészeket kérnek fel.

A mű lényegét érintő változtatások mértéke a remix esetében

Az a megkeresésben feltett kérdés, hogy a „remix dal készítésénél milyen mértékű az eredeti dal, dalok megváltoztatása, az a mű lényegét érinti-e adott esetben, vagy sem?”, csak esetileg válaszolható meg: a remix jellegű beavatkozásnak a fentiekből következően nincs általános jelleggel meghatározható mértéke. Az eljáró tanács e kérdéssel kapcsolatban ezért ismételten rámutat arra, hogy a remix beavatkozás jellege, mértéke és eredménye kizárólag a remixet készítő személy céljaitól, illetve a cél megvalósításához használt technikai eszközöktől függ. Két példával jelezve a szélsőségeket:

- a) Remixnek tekintjük például azt is, ha annak készítője az eredeti hangfelvételben egyes felvételrészleteket stúdiótechnikai eszközök segítségével csupán visszacserél olyan korábban rögzített és eltárolt felvételrészletekre, amelyeket az eredeti dal hangfelvételre kerülő végső változatában valamilyen okból nem használtak fel. Ilyen esetben az eredeti műhöz, illetve annak hangfelvételre rögzített változatához képest a módosítás akár olyan csekély mértékű is lehet, hogy az az emberi fül számára alig hallható.
- b) Remixnek minősül azonban az a fentebb már ugyancsak említett eset is, amikor az eredeti hangfelvételtől csak részleteket (pl. a refrént vagy egyes hangszeres részeket) emelnek át, és azokat a dal eredeti szerkezetéhez képest a remix változatban még fel is cserélik. Ez már egészen bizonyosan a mű lényegét érintő változtatásnak minősül.

A kérdés megválaszolásakor továbbá figyelemmel kell lenni arra, hogy a remix nem csupán az eredeti mű, hanem az eredeti, hangfelvételre rögzített előadóművészi, illetve hangfelvétel előállítói teljesítmény integritásába is beavatkozást jelent. Vagyis a remix nem csupán a szerzői mű, hanem az érintett szomszédos jogi teljesítmények „lényegét” is érintheti.

Az eljáró tanács ezért a kérdéssel kapcsolatban a következőképpen foglal állást:

- a) A kialakultnak és egyértelműnek tekinthető szakmai gyakorlat szerint a remix változat elkészítése szinte minden esetben az érintett szerző, előadóművész és kiadó közötti egyeztetés eredményeként történik. Ennek az egyeztetésnek a központi szereplője minden esetben a szerző, tehát szabályértékű szakmai gyakorlatnak tekinthető, hogy a szerzőt mindig bevonják a remix felvétel elkészítésével kapcsolatos egyeztetésbe, ideértve az elkészült remix változat jóváhagyását is. Az egyeztetés jellemzően a remix változat elkészítésével kapcsolatos minden lényeges kérdésre kiterjed:
 - i) kit bízhatnak meg a remix változat elkészítésével (hangszerelőt, lemezlovast, stb.);
 - ii) milyen művészi és üzleti célt szolgál a remix változat elkészítése;
 - iii) a céloktól függően milyen jellegű és mértékű legyen a beavatkozás az eredeti hangfelvételbe;
 - iv) milyen közönséget megcélozva kerüljön forgalomba a remix felvétel.

Az eljáró tanács véleménye szerint ez az egyértelmű szakmai gyakorlat éppen azért alakult ki, mert a remix jellegű beavatkozás, illetve a remix felvétel elkészítése és forgalomba hozatala mindhárom említett jogosult jogait és jogos érdekeit érintheti. A szakmai gyakorlat tapasztalatai szerint tehát a felek eleve abból indulnak ki, hogy a remix elkészítése mind a művek, mind pedig az érintett szomszédos jogi teljesítmények esetében azok lényegét érintő módosításnak minősülhet, az előzetes egyeztetés pedig éppen az ebből kialakuló esetleges viták megelőzésére, kiküszöbölésére irányul. Az eljáró tanács a fentieket ugyanakkor hangsúlyozottan a kialakult szakmai gyakorlat alapján állapítja meg, ettől a gyakorlattól a felek adott esetekben természetesen eltérhetnek.

- b) Az eljáró tanács álláspontja szerint – összességében vizsgálva a hangfelvételek forgalomba hozott remix változataiból leszűrhető általános tapasztalatokat – a remix az esetek túlnyomó többségében a mű lényegét érintő módosításokat jelent. Ennek az az oka, hogy a remix a legtöbb esetben valóban a már forgalomba hozott hangfelvétel

megújítására törekszik, ahhoz pedig, hogy ez a cél ténylegesen megvalósulhasson, tehát az ismert dal valóban friss, újdonságot jelentő ritmussal, zenei hatásokkal, hangzással, stb. kerülhessen a közönség elé, jellemzően a mű lényegét érintő módosításokra van szükség. Ennek hiányában mind a szerző és az előadóművész, mind pedig a kiadó azt kockáztatja, hogy csalódást kelt a rajongókban, illetve vásárlókban, és a közönség a remix változat kiadását csupán „még egy bőr lenyúzásának” tekinti. Azaz az eredeti felvétel kellő mértékű megújításának hiányában meghíúsulhatnak a remix változat kiadásához fűzött művészi, illetve üzleti célok.

Mínt hogy a remix fogalmának, típusainak, céljainak és egyéb jellemzőinek teljes körű elemzése terjedelmében és mélységében is jelentősen meghaladná a jelen szakvélemény kereteit, az eljáró tanács a továbbiakban a remix felvétellel kapcsolatos megállapításait kizárólag a megkeresés tárgyát képező remix albumra korlátozza.

- a) A megkeresés tárgyát képező remix album a fentebb ismertetett típusok közül a csekélyebb mértékű beavatkozást megvalósító remixek közé tartozik, ahol a változtatás az eredeti dalokhoz képest nem jelentős. A változtatások a következőkben összegezhetők:
 - i) Az albumon szereplő néhány dal esetében megfigyelhető szerkezeti módosítás, a dalok többsége azonban gyakorlatilag az eredetihez hasonló szerkezetben jelenik meg.
 - ii) Az eredeti énekhangot egyes helyeken *új effektekkel (zengetéssel, illetve visszhangosítással) módosították, amelyektől azonban az eredeti hangkarakter nem változott.*
 - iii) Ugyancsak történt néhány helyen tempóváltoztatás, ahol az eredeti tempót számítógépi beavatkozással megváltoztatták.
 - iv) Egyes helyeken hallható, hogy a remix során az eredeti énekhangot az énekestől származó olyan korábbi énekhang felvételekkel cserélték ki, amelyeket az eredeti hangfelvétel készítése során rögzítettek és eltároltak, annak végső változatában azonban valamilyen okból nem használtak fel.
 - v) Több helyen hallható a dalok újrhangszerelése, azaz olyan jellegű változtatás, hogy *a kísérszólamokat, ritmust, illetve harmóniát más hangszerek szólaltatják meg, mint az eredeti hangfelvételen. Ezzel együtt a kíséret ritmusképletei is megváltoznak.*
 - vi) Egyes dalok hosszában érzékelhetők néhány másodpercnyi különbségek, de ezek a kompozíciók egészét, a dalok szerkezetét jelentősen nem változtatták meg.
- b) A megkeresés tárgyát képező remix albumon szereplő dalokról, azok zenei alapelemeit (a dallamot, a ritmust, a harmóniát, *valamint a hangszín-kombinációkat*, illetve a mindezek együttes hatásából kialakuló hangzást) figyelembe véve, összességében a következők állapíthatók meg. A remix albumon egyértelműen megváltozott az eredeti dalok ritmusa és hangzása. Nagyon részben változatlan maradt ugyanakkor a dallam és annak szövege, továbbá – egy kivételtől eltekintve – a dalok harmóniája. Az eljáró tanács megállapítása szerint mindezek alapján a megkeresés tárgyát képező remix album zenei tartalma összességében csak csekély mértékben tér el a zenekar stílusvilágától, azaz nem szerepelnek rajta olyan zenei stíluselemek, amelyek gyökeresen idegenek lennének például a zenekar előző lemezén hallható zenei stílustól.
- c) Az eljáró tanács álláspontja szerint a megkeresés tárgyát képező remix album esetében a változtatások mértékéről csak úgy lehet véleményt nyilvánítani, hogy annak során egyértelműen külön kell választani egyrészt a szerzői jogi, másrészt a művészi szempontokat.

- i) Szerzői jogi szempontból az ismertetett változtatások összességükben egyértelműen elérik azt a mértéket, amelynek alapján a remix album az eredeti dalokhoz képest a mű lényegét érintő változtatásnak minősül. A változtatások egyenként és önmagukban kétségkívül nem jelentős mértékűek, de összeadódva – tehát figyelembe véve, hogy a változtatások az egyes daloknál a hangszerelést, a ritmust, a hangzást és kis mértékben a harmóniát és a szerkezetet is érintik – már a mű lényegét érintő változtatásnak minősülnek.
- ii) Művészi szempontból az eljáró tanács nem lát megállapíthatónak lényegi változtatásokat, mert a remix album stílusában lényegében a zenekar előző lemezén hallható zenei stílussal azonos körben maradt. Az eljáró tanács véleménye szakmai szempontból ennek inkább az ellenkezője, vagyis az, hogy a remix album nem nyújt elég változatosságot az eredetihez képest, nem nyújtja azt a fajta megújulást, frissítést, amely egyébként egy szakmai szempontból jól sikerült remix albumtól elvárható lenne.

Ad 3.

Az eljáró tanács fentebb már ismertetett megállapítása szerint érzékelhetők néhány másodpercnyi különbségek az eredeti, illetve a remixelt dalok hosszában, de ezek a különbségek a kompozíciók egészét, a dalok szerkezetét jelentősen nem változtatták meg.

Ad 4.

Az eljáró tanács ezen a kérdésen belül előbb az előadók énekhangjával kapcsolatban feltett kérdést értékeli (az alábbi a) és b) pontokban), majd önállóan foglalkozik azzal a kérdéssel, hogy az énekhang módosításán túli, egyéb változtatások eredményezhetik-e azt, hogy az együttes a hallgatók körében hátrányos megítélésben, vagy véleménynyilvánításban részesülhet.

Az eljáró tanács álláspontja szerint az előadók énekhangjával kapcsolatban feltett kérdésre megint csak egyrészt a szerzői és szomszédos jogi, másrészt a művészi szempontok egyértelmű különválasztásával lehet válaszolni.

- a) A szerzői joggal szomszédos jognak minősülő előadóművészi jogok szempontjából a perbeli remixelt dalok esetében az előadók hanganyaga torzult az eredeti felvételekhez képest. *Mind az eredeti hangfelvételen az énekhangra alkalmazott effektek módosítását, mind pedig az ének eredeti tempójának számítógépi beavatkozással történő megváltoztatását torzításnak kell tekinteni.* Egy énekes esetében a hangfelvételen rögzített előadóművészi teljesítmény lényegét nyilvánvalóan az énekhang jelenti, ez az a személyiségjegy, amelyet a zenemű előadása szempontjából ilyenkor meghatározónak kell tekinteni. Az eljáró tanács megítélése szerint ennek az adott eset szempontjából lényegének tekintendő személyiségjegynek az utólagos, művi (gépi) úton történő módosítását az előadás eltorzításaként kell értékelni. Az eljáró tanács ennek megállapítása során mérlegelte azt is, hogy az énekhangban előidézett változtatás egy korábban már az előadóművész hozzájárulásával hangfelvételen rögzített és forgalomba hozott előadóművészi teljesítményhez képest történt. Ennek abból a szempontból van jelentősége, hogy a nyilvánosság (a közönség) számára a zeneműnek az adott előadóművésztől (együttestől) származó előadása már széles körben ismertté vált, ez pedig mindenképpen egyfajta mércét állított fel arra vonatkozóan, hogy kifejezetten ennek az adott előadóművésznak (együttesnek) a szempontjából mit kell „eredeti”, vagyis az előadóművész tényleges és sajátos személyiségjegyeit hordozó előadásnak tekinteni.

- b) Művészi szempontból ugyanakkor a perbeli remixelt dalok esetében az *énekhangot érintő változtatások nem haladják meg azt a mértéket*, amelyet ebben a műfajban szakmai szempontból szokásosnak lehet tekinteni. Az érintett zenekar által képviselt könnyűzenei műfajban *mindennapi gyakorlat*, hogy az énekes hangját – számítógépi vagy más stúdiótechnikai úton – már a hangfelvétel eredeti változatának elkészítésekor, tehát a remix változatot megelőzően, illetve attól teljesen függetlenül megváltoztatják. Ennek számos oka lehet, például az, hogy ezen a módon újszerű énekhang-hatásokat érjenek el, vagy hogy az énekhangot felerősítve, illetve háttérbe szorítva – a hangzás egészének kialakítása érdekében – egyensúlyt teremtsenek az egyes vokális és hangszeres előadóművészi teljesítmények között, stb.

Abban a kérdésben, hogy a perbeli remixelt dalok esetében az énekhang módosításán túli, egyéb változtatások eredményezhetik-e azt, hogy az együttes a hallgatók körében hátrányos megítélésben, vagy véleménynyilvánításban részesülhet, az eljáró tanács a következőképpen foglal állást. A korábban kifejtettek szerint a megkeresés tárgyát képező remix album zenei tartalma összességében csak csekély mértékben tér el a zenekar korábbi stílusvilágától, azaz nem szerepelnek rajta olyan zenei stíluselemek, amelyek gyökeresen idegenek lennének például a zenekar előző lemezén hallható zenei stílustól. Ennek alapján a hallgatók reakciója valószínűsíthetően többirányú: egyrészt a változtatások valóban járhatnak azzal a következménnyel, hogy az együttes a hallgatók egy részének körében hátrányos megítélésben, vagy véleménynyilvánításban részesül, ugyanakkor, lehetséges az is, hogy a változtatások a hallgatók egy másik részének kifejezett tetszésével találkoznak, sőt nem zárható ki az sem, hogy a remix album megjelenése az eddigiek mellé új hallgatókat nyer meg az együttesnek.

Az eljáró tanács véleménye szerint itt olyan, az aktuális zenei divatoktól, irányzatoktól függő ízlésbeli kérdésről van szó, amelyre a tanácsnak nincs lehetősége mindet kétséget kizáró választ adni. Ezért mindössze annak megállapítására szorítkozik, hogy az eredeti és a remixelt dalok közötti stílári hasonlóság alapján az együttes hallgatósága, különösen pedig rajongói, a megkeresés tárgyát képező remix album zenei anyagát valószínűsíthetően nem fogják nagy számban a zenekar korábbi stílusától idegennek, ahhoz képest befogadói szempontból riasztónak találni.

Budapest, 2001. szeptember 6.

dr. Tomori Pál
a tanács elnöke

Victor Máté
a tanács előadó tagja

Berkes Gábor
a tanács szavazó tagja

A bíróság által pótlólag feltett kérdés:

A Szerzői Jogi Szakértő Testület a felperesek és az I. rendű alperes által előterjesztett észrevételekre nézve nyilatkozzon, hogy fenntartja-e változatlanul a szakértői véleményben írt, az I-V. rendű felperes mint előadóművész tekintetében elfoglalt álláspontját, avagy azt kiegészíti, illetőleg módosítja-e?

Az eljáró tanács válasza:

1. Az eljáró tanács a felperesek, valamint az I. rendű alperes által előterjesztett észrevételekre nyilatkozva úgy foglal állást, hogy szakvéleményét változatlanul fenntartja, azt sem kiegészíteni, sem módosítani nem kívánja.
2. Az I-V. rendű felperesek a szakvéleményben foglaltakat elfogadták.
3. A VI. rendű felperes a szakvéleményben foglaltakkal alapvetően egyetértett.

Ezen túlmenően, észrevételként egy kérelmet is megfogalmazott, miszerint a Testület foglaljon állást abban a kérdésben is, hogy „Szokásos dolog-e egy együttes első albumát követően – közvetlenül a második album megjelenése előtt – remix albumot kiadni?”. Ezt a kérelmet az eljáró tanács a bíróság fent hivatkozott végzésére tekintettel, a Testületnek címzett újabb megkeresésként értékeli és – a 20/01. számú szakvéleményben foglaltak érintetlenül hagyása mellett – ilyen újabb megkeresésként válaszolja meg.

Az eljáró tanács szakmai ismeretei szerint egyáltalán nem szokásos dolog egy együttes első albumát követően – közvetlenül a második album megjelenése előtt – remix albumot kiadni. Ez ugyanis számos szempontból, de különösképpen kereskedelmi szempontból hátrányosan befolyásolhatja a megjelenés előtt álló album üzleti eredményességét. Az ilyen gyakorlat nyilvánvalóan ellenkezik a hangfelvétel-kiadók ésszerű piaci magatartásával. A szakmai szokások szerint egyébként az a jellemző, hogy legkorábban egy év elteltével jelentetik meg az eredeti hangfelvétel ún. remix változatát. A kereskedelmi-értékesítési tapasztalatok szerint ugyanis általában ez az időtartam, amely alatt az érdeklődés az eredeti hangfelvétel iránt olyan mértékben csökkenhet, hogy a előtérbe kerülnek a remix változat kiadásához fűződő művészi-üzleti célok (lásd a szakvélemény 3-4. oldalát a remix céljának összefoglalásáról).

4. Az I. rendű alperes az észrevételeiben alapvetően osztotta a szakvéleményben kifejtetteket. Véleménye szerint azonban a szakvélemény egyes vonatkozásaiban ellentmondó, kiegészítést igénylő álláspontokat fogalmaz meg. Az eljáró tanács ezzel kapcsolatban megismétli azon álláspontját, hogy szakvéleményét változatlanul fenntartja, azt – az alábbiakra tekintettel – sem kiegészíteni, sem módosítani nem kívánja,
5. Az I. rendű alperes észrevételeinek 5. pontjához
 - a) Az észrevételben kifejtetteket az eljáró tanács a szakvélemény kialakítása során már figyelembe vette. Ez kiderülhetett többek között abból is, hogy az eljáró tanács – a remix albumon az eredeti hangfelvételhez képest elvégzett változtatások összegzésekor – a következőképpen fogalmazott:

„Az eredeti énekhangot egyes helyeken *új effektekkel (zengetéssel, illetve visszhangosítással) módosították*, amelyekről azonban az eredeti hangkarakter nem változott” (a szakvélemény 6. oldalának a) ii) pontja; a dőlt betűs szöveg az eljáró tanács kiemelése).

- b) A szakvéleményből továbbá nem csupán az derülhetett ki, hogy az eljáró tanács már figyelembe vette az észrevételben kifejtetteket, hanem az is, hogy a tanács nem osztja az I. rendű alperes azon vélekedését, miszerint az énekhang (új) effektekkel történő módosítása nem eredményezheti az előadás eltorzítását.

A közönség tagjai számára a hangfelvételen első ízben rögzített és forgalomba hozott előadóművészi teljesítmények jelentik az előadás eredetijét, autentikus változatát. Ezen belül természetesen az énekes előadóművész szempontjából is a hangfelvételen első ízben rögzített és forgalomba hozott – esetünkben az eredeti effektekkel módosított – énekhang minősül az előadás etalonjának. Az első ízben történő forgalomba hozatallal az effektekkel módosított énekhang az előadás integráns részévé válik, és a továbbiakban ez az a mérce, amellyel a közönség tagjai összevetik az előadás, ezen belül az énekhang bármely utólagos, például új effektek hozzáadásával történő módosítását.

Azt a tényt, hogy az énekes előadóművész hangjára az eredeti hangfelvételen is effektek alkalmaztak, semmiképpen nem lehet általános és feltétlen felhatalmazásként értelmezni bármilyen további effektek utólagos, tetszés szerinti alkalmazására, például az eredeti effektek más effektekkel való kicserélésére, felváltására.

- c) A fentiekre tekintettel az eljáró tanács az I. rendű alperes észrevételében kifejtett vélekedést tartalmilag és jogilag is tévesnek tartja.

6. Az I. rendű alperes észrevételeinek 6., 7. és 8. pontjához együttesen

- a) Az eljáró tanács az eredetileg forgalomba hozott, illetve a remix albumon szereplő hangfelvételeket több szempontból is megvizsgálta és összevetette. A többszempontú vizsgálatot a bíróság által feltett kérdések tették szükségessé, amelyek egyszerre irányultak a remix mibenlétének, jellegének általános, átfogó ismertetésére, illetve egyes szakmai-gyakorlati kérdések elemzésére. A szakvélemény az egyes vizsgálati szempontokat és az annak alapján levont következtéseket minden esetben világosan és egyértelműen elkülönítette.

Az eljáró tanács a remix mibenlétének, jellegének ismertetése során felhívta a figyelmet arra, hogy e kérdés megválaszolásakor „figyelemmel kell lenni arra, hogy a remix nem csupán az eredeti mű, hanem az eredeti, hangfelvételre rögzített előadóművészi, illetve hangfelvétel-előállítói teljesítmény integritásába is beavatkozást jelent. Vagyis a remix nem csupán a szerzői mű, hanem az érintett szomszédos jogi teljesítmények „lényegét” is érintheti” (a szakvélemény 5. oldalának 3. bekezdése). Az eljáró tanács ennek megfelelően külön vizsgálta a remix hatását és következményeit egyrészt az eredeti művek, másrészt a hangfelvételre rögzített szomszédos jogi, így előadóművészi teljesítmények esetében.

Az eljáró tanács zeneművész szakértői ezen túlmenően természetesen zeneszakmai, tehát művészi-zeneesztétikai szempontból is elemezték és összevetették az eredetileg forgalomba hozott, illetve a remix albumon szereplő hangfelvételeket. Ennek során nyilvánvalóan nem a változtatások jogi hatásait és következményeit vizsgálták, hanem a bíróság által feltett kérdésekhez kapcsolódó művészi-szakmai szempontokat, azaz, hogy a remix album a szakmában jártas gyakorló zeneszerző, illetve zenei

előadóművész szempontjából milyen megítélés alá esik, mennyiben felel meg például a remix általános céljának, vagyis a már forgalomba hozott hangfelvétel megújításának, milyen mértékű stílári eltérést jelent a zenekar korábbi lemezétől, stb.

Az eljáró tanács a fentiekre tekintettel semmilyen ellentmondást nem lát abban, hogy egy hangfelvétel remix változata a szerzői és szomszédos jogok szempontjából torzításnak minősül, művészi-zeneesztétikai szempontból azonban „lényegében a zenekar előző lemezén hallható zenei stílussal azonos körben marad”, továbbá „nem nyújt elég változatosságot az eredetihez képest, nem nyújtja azt a fajta megújulást, frissítést, amely egyébként egy szakmai szempontból jól sikerült remix albumtól elvárható lenne” (a szakvélemény 7. oldalának c) ii) pontja).

- b) A vizsgálati szempontok ilyen egyértelmű különtartásával az eljáró tanács egyébként több helyütt és hangsúlyozottan utalt arra, hogy a remix beavatkozás jellegének és mértékének tartalmi-jogi megítélése, illetve művészi-üzleti eredményessége két külön kérdés, amelyek között nincs szükségképpen kapcsolat.
- c) Szemben az eljáró tanács által alkalmazott módszerrel, amely a vizsgálati szempontokat és az annak alapján levont következtéseket minden esetben világosan és egyértelműen különtartotta, az I. rendű alperes észrevételei tendenciózusan jogszabályi rendelkezések értelmezésére irányuló tényeket és minősítéseket állítanak szembe művészi-zeneesztétikai megállapításokkal, holott a szakvélemény ezeket a bíróság más-más kérdései kapcsán és egymástól világosan elválasztva tárgyalja.

Az eljáró tanács ezért ismételten felhívja a figyelmet arra, hogy amikor a szakvélemény kifejezetten és hangsúlyozottan „szerzői jogi szempontból” tesz valamilyen megállapítást, akkor az úgy kell érteni, hogy a megállapítást „szerzői jogi szempontból” tette. Amikor pedig a szakvélemény kifejezetten és hangsúlyozottan „művészi szempontból” tesz valamilyen megállapítást, akkor azt úgy kell érteni, hogy a megállapítást „művészi szempontból” tette.

- d) Az I. rendű alperes észrevételeinek 8. pontjában megfogalmazott kérdéssel kapcsolatban az eljáró tanács megismétli a szakvéleményben már kifejtett azon álláspontját, hogy az album egésze szempontjából nem a változtatások mennyiségét és mértékét, hanem azok összesített hatását tartja döntőnek. A dalok egyenként való elemzését ezért az eljáró tanács nem tartja szükségesnek, az ugyanis a szakvéleményben foglaltakat érdemben nem befolyásolja.
- e) A „torzítás” kifejezés értelmezésénél rá kell mutatni arra, hogy torzítás megállapításának nem feltétele, hogy az ennek alapjául szolgáló változtatás a mű vagy az előadás esztétikai megítélését is rontsa. Ahogy a szerzői jog által biztosított védelem fennállta, úgy a szerzői jog által biztosított védelem érvényesülése sem függ az erre vonatkozóan kialakított esztétikai értékítélettől. Egyáltalán nem kizárt ennek folytán az olyan, szerzői jogi szempontból kétségkívül torzításnak minősülő változtatás, amely a mű vagy előadás esztétikai megítélését a közönség egy részének

körében akár javítja (pl. az eredetileg fekete-fehér változatban készült filmek számítógéppel generált „kiszínezése”). Az eljáró tanács álláspontja szerint ugyanakkor a szerzői jog intézményét alapjaiban kérdőjelezné meg olyan vélekedés elfogadása, amely szerint a szerzői jog által biztosított védelem csak addig érvényesülhet, amíg annak eredménye, illetve gyakorlati kifejeződése a közönség körében kedvező esztétikai értékítéletben részesül.

7. Az I. rendű alperes észrevételeinek 9. pontjához

Az I. rendű alperes úgy vélekedik, hogy „amíg a modern technikai eszközökkel végrehajtott tempóváltozás nem jár az énekhang hangmagasságának vagy hangszínének megváltoztatásával, addig az énekes produkciója nem módosul”. Az eljáró tanács álláspontja ezzel szemben az, hogy „az ének eredeti tempójának számítógépi beavatkozással történő megváltoztatását torzításnak kell tekinteni” (a szakvélemény 7. oldalának 4. a) pontja).

Ugyanazon zenei gondolat különböző tempóban más-más hatást válthat ki, sőt, akár ellenkező jelentést is nyerhet. Egy lassú dallam felgyorsítva groteszkké válhat, illetve megfordítva, egy játékos dallam lassan megszólaltatva gyászos karaktert is ölthet. Ehhez nem kell sem hangmagasságot, sem hangszínt váltani. Csak tempót. Ezzel az eszközzel egyébként már klasszikus zeneszerzők is éltek: pl. Schubertnek a két gránátosról szóló híres dalában a Marseillaise lassú idézése gyászindulóként hangzik.

Az eljáró tanács minderre tekintettel szakvéleményét változatlanul fenntartja, azt sem kiegészíteni, sem módosítani nem kívánja.

Budapest, 2002. szeptember 10.

dr. Tomori Pál
a tanács elnöke

Victor Máté
a tanács előadó tagja

Berkes Gábor
a tanács szavazó tagja